

drugo leto nemškega učenja bi bila v smislu te dobro urejene knjige ta-le snov, in sicer iz pravopisja: dvojni soglasniki, redka nemška pismena in ločila. V slovnici pa nastopi že razširjeni stavek z objektom v 4., 3. in 2. sklonu; sklanjatev samostalnika, osebnega zaimka, atribut (samostalnik v 2. sklonu), sestavljeni samostalnik, kazalni in svojilni zaimki, sklanjatev pridevnika, njegovo stopnjevanje, števnik, prislov, pomožna glagola „haben“ in „werden“, zopet šibki glagol in sestavljeni glagol s prednicami. Ker je knjiga tudi berilnim vajam precej časa odmerila, zadostovala bode našeta tvarina za 2. leto nemškega učenja, recimo za otroka v 11. letu. — Veliko tvarine še čaka one, kateri si hočejo še več nemščine prisvojiti. Pred vsem pride zdaj na vrsto krepki glagol, potem trpna oblika, obširna raba raznovrstnih prilastkov, objektov in adverbijal. Naposled pa še zložení stavek. Ta tvarina je zdaj v 2. in 3. nemški slovnici. Naj reče kdo, kar koli hoče: poglavitno delo pri nemškem poduku v slovenskih šolah je in ostane marljivo prestavljenje. Doma in v šoli naj se prestavlja, zdaj iz nemškega na slovensko, zdaj na opak. Danes ustno, jutri pismeno. Ali najboljše je pač: V šoli 2—3 krat ustno, doma pa ravno tisto pismeno. Nalogo učitelj popravi; po učitelju popravljen nalogo učenec še enkrat prepíše, ali piše vsaj ob kraju pisanke popravo.

Kjer ni veliko učencev, na mestu so tudi proste ustne vaje. Na lahka učiteljeva vprašanja odgovarjajo pač marljivo tudi učenci, da se jim jezik omaja in z novimi izrazi obogati. K sklepu moramo še to poudarjati. Prej ali slej bode po postavnem potu določeno, na kateri stopinji se bode smelo z nemščino pričeti, in koliko ur na teden bode za-njo porabiti. Tega naj se potlej učitelj do pičice drži. Dotične ure naj porabi vestno za nemščino, pa ne več ne manj. Kakor ne gre, da bi se nekaterim predmetom ure jemale, pa drugim dajale, tako tudi pri nemščini ni dopuščeno, da bi se jej čas kratil ali pomnoževal. Pravičen in nepristranski mora biti učitelj nasproti vsem svojim učencem, pa tudi nasproti vsem predpisanim učnim predmetom, in tudi nasproti nemščini!

Ivan Lapajne.

Národna vzgoja.

(Spisal Jos. Ciperle.)

76.

Zdaj pa pridemo k dobrim in slabim lastnostim slovenskega naroda. To bodi tretja točka tega spisa. — Glavno pravilo vsakoršne pametne vzgoje je pa to, da je treba jačiti in dopolnjevati svoje dobre, ter zatirati in iztrebljati svoje slabe lastnosti.

Da pa nam bode mogoče postopati v tem slučaju pravilno in umno, treba je pred vsem, da se poznamo popolnem. — „Spoznavaj

sebe!“ Ti besedi sta stali zapisani nekoč nad vrati delfijskega svetišča, tam, kjer je bilo bivališče boga, ki je po svojih duhovnikih in duhovnicah razlagal prihodnjost grškemu narodu. Dovolj se je že pisalo o teh besedah, dovolj se je že razpravljalo o tem predmetu, in moral bi pisati jaz le kaj starega in že povedanega, ako bi hotel razlagati na široko in dolgo pomen teh dveh besedi.

„Spoznavaj sebe!“ Kdo pozna neki samega sebe prav natančno? Kdo pa tudi pazi na samega sebe najbolj? Ali smo n. pr. mi Slovenci prepričani popolnem o svojih zmožnostih, o svoji jakosti, o svojih krepostih in slabostih? Prav odločno moram zanikati na to vprašanje. Saj drugače bi ne bili take trdne podlage tujčevim petam. Vse drugačno stališče zavzemali bi mi med evropskimi narodi, kakor je zavzemamo v resnici, ako bi bili bolj presvedočeni o svoji vrednosti, ako ravno nas je tako malo številice.

Kdo si je neki že zastavil ona tri znamenita in važna vprašanja: Kdo sem, kaj sem in čemu sem na svetu? In vendar bi bila to najprva človekova naloga. To pač menda vsakdo vé, da je človek, ako ravno ne poudarja tega vselej in povsod, da ima iste pravice, kot vsak drugi človek. In tako prišla je v rabo ona nesmisel o inferijornih in superijornih ljudeh in narodih. Vsled tega jeli so pa tudi nekateri prištevati Slovence inferijornim narodom, t. j. narodom druge vrste, ki imajo manj pravic do obstanka, nego drugi. Kdo neki se je zmenil za nas n. pr. še pred dvajsetimi leti!

Toda začetek je storjen hvala Bogu tudi pri nas. Posamnega Slovenca je pač še mogoče prezreti, toda našega naroda ne več. Se vé, tega pa nismo dosegli z molčanjem in potrpljenjem, ampak vsled tega, ker so nekateri možje izmed nas s krepkimi besedami se potegovali za naše pravice.

A ravno vedenje tako zvanih superijornih narodov dostikrat ni prav nič človeško. Je li to človeško, ako se odreka drugemu narodu pravica do obstanka, češ, to je narod nižje vrste. Ravno ako se misli, da so na svetu narodi nižje vrste, je potrebno, da se jim priskoči na pomoč, da se jih podpira z vsemi sredstvi, da pridejo do one omike, s kojo se ponašajo toliko ti tako zvaní — superijorni narodi. To je človeško.

77.

Če tudi večina vé, da so ljudje, vendar tega ne vé, čemu so na svetu, kaj je prav za prav njih namen. Jeden misli, da jé in pije in spi; drugi misli, da je samo za delo na zemlji; tretji za to, da ga preganja usoda; četrti za to, da strada, i. t. d. — Vsi ti imajo prav in pa nobeden. Človek mora jesti in piti, on mora delati, a on ne sme biti nezmeren v jedi in pijači, in kar se tiče usodinega preganjanja, na to nam odgovarja pregovor: „Vsak je svoje sreče kovač“. —

Mnogo je norcev na zemlji, ki verujejo na usodo, kakor na kako višje bitje, ki mora imeti svoje žrtve. In kaj dobro jih zavrača pregovor: „Vsak je svoje sreče kovač!“ in ta-le: „Kakor si postelješ, tako bodeš ležal!“

Čudno je, da tožijo o usodi samo oni ljudje, ki so nesrečni. Srečni pa ne zinejo o nji niti besedice. Kako je vendar to, da le nesrečniki imajo vedno kaj opraviti z usodo? Odgovor je lehak. Le uboštvo privede človeka na to, da jame misliti, odkod prihaja njegova nesreča. Vse okolnosti premišlja natančno, a na samega sebe, ki si je najbližji, ne misli nikdar. A v sreči se človek odvadi misliti. Nikdar mu ne pride na um, da bi mislil, na kakov način je postal srečen. Od tod prihaja tudi ona žalostna prikazen, da tak človek tako rad pozabi svojih nekdanjih dobrotnikov. To je tedaj odgovor na to, da mislijo in verujejo ljudje na usodo, koji so nesrečni.

Vera na usodo je zelo razširjena med ljudstvom. Kolikokrat slišimo koga reči o kom: „mu je bilo že tako namenjeno“. — Če je kdo ubit v vojski, če si je kdo zlomil roko ali nogo, to si raztolmači ljudska modrost takoj s tem, da mu je bilo to tako namenjeno.“ Tako mišljenje je prav mohamedansko. Po Mohamedovem nauku je to tako; Mohamedanci verujejo trdno na ono neizprosljivo usodo, po koji mora človek umreti ta dan, ako gre v boj ali ne, po koji si mora zlomiti roko ali nogo, ako tudi leži ves dan v postelji. Takovo mišljenje se pač ne strinja s zdravim razumom in tudi ne s krščanskimi nazori. Koliko let bi še morda živel oni človek, ako bi ne bil šel ta ali oni dan v boj; celo svoje življenje bi lahko nosil drugi zdrave ude, ako bi si jih ne bil polomil vsled lastne ali tuje nerodnosti. — Če kdo pade z visoke skale v brezdno; ali ga je vrgla mari usoda z nje? — Ali ga je peljala usoda na njo? Ali je namenil sovražnik v boji ono kroglo, ki ga je zadela, ravno njemu, ali ne morda ali najbrž komu drugemu?

Krščanska vera prepoveduje verovanje na usodo; ali vendar je tako razširjeno med kristjani. Zato je nalog vsacega izobraženega človeka delovati na to, da se to mišljenje popolnem iztrebi iz naroda.

(Dalje prih.)

Listek.

Pajek.

(Konec.)

Res je, poviševalo bi naš stanovski ugled, ako bi bili jedini v vseh svojih nazorih, in ako bi imeli jedin strokovni list — — to čutili bi celo gmotno! Nekaj dobrega pa zna vendar le nastati iz obstanka obeh listov: tekmovanje mej njima — tekmovanje za prvenstvo, za obstanek! Vsak, ki je prijatelj temu ali onemu listu, ali obema, pod-

Mnogo je norcev na zemlji, ki verujejo na usodo, kakor na kako višje bitje, ki mora imeti svoje žrtve. In kaj dobro jih zavrača pregovor: „Vsak je svoje sreče kovač!“ in ta-le: „Kakor si postelješ, tako bodeš ležal!“

Čudno je, da tožijo o usodi samo oni ljudje, ki so nesrečni. Srečni pa ne zinejo o nji niti besedice. Kako je vendar to, da le nesrečniki imajo vedno kaj opraviti z usodo? Odgovor je lehak. Le uboštvo privede človeka na to, da jame misliti, odkod prihaja njegova nesreča. Vse okolnosti premišlja natančno, a na samega sebe, ki si je najbližji, ne misli nikdar. A v sreči se človek odvadi misliti. Nikdar mu ne pride na um, da bi mislil, na kakov način je postal srečen. Od tod prihaja tudi ona žalostna prikazen, da tak človek tako rad pozabi svojih nekdanjih dobrotnikov. To je tedaj odgovor na to, da mislijo in verujejo ljudje na usodo, koji so nesrečni.

Vera na usodo je zelo razširjena med ljudstvom. Kolikokrat slišimo koga reči o kom: „mu je bilo že tako namenjeno“. — Če je kdo ubit v vojski, če si je kdo zlomil roko ali nogo, to si raztolmači ljudska modrost takoj s tem, da mu je bilo to tako namenjeno.“ Tako mišljenje je prav mohamedansko. Po Mohamedovem nauku je to tako; Mohamedanci verujejo trdno na ono neizprosljivo usodo, po koji mora človek umreti ta dan, ako gre v boj ali ne, po koji si mora zlomiti roko ali nogo, ako tudi leži ves dan v postelji. Takovo mišljenje se pač ne strinja s zdravim razumom in tudi ne s krščanskimi nazori. Koliko let bi še morda živel oni človek, ako bi ne bil šel ta ali oni dan v boj; celo svoje življenje bi lahko nosil drugi zdrave ude, ako bi si jih ne bil polomil vsled lastne ali tuje nerodnosti. — Če kdo pade z visoke skale v brezdno; ali ga je vrgla mari usoda z nje? — Ali ga je peljala usoda na njo? Ali je namenil sovražnik v boji ono kroglo, ki ga je zadela, ravno njemu, ali ne morda ali najbrž komu drugemu?

Krščanska vera prepoveduje verovanje na usodo; ali vendar je tako razširjeno med kristjani. Zato je nalog vsacega izobraženega človeka delovati na to, da se to mišljenje popolnem iztrebi iz naroda.

(Dalje prih.)

Listek.

Pajek.

(Konec.)

Res je, poviševalo bi naš stanovski ugled, ako bi bili jedini v vseh svojih nazorih, in ako bi imeli jedin strokovni list — — to čutili bi celo gmotno! Nekaj dobrega pa zna vendar le nastati iz obstanka obeh listov: tekmovanje mej njima — tekmovanje za prvenstvo, za obstanek! Vsak, ki je prijatelj temu ali onemu listu, ali obema, pod-

piraj ga gmotno in duševno — — in tu se pokaže, ali ima pravico izhajati le jeden ali oba — — ali nobeden! Imam oba lista in — — tekmovanja komaj pričakujem, tekmovanja s poučnimi razpravami. Tako tovariši, pa brez javnega prepira, brez boja! — — Podobni smo pajkom, ki ne trpe družega poleg sebe!

Bral sem torej, da ni prištevati pajka niti koristnim, niti škodljivim, a tega mnenja jaz nisem. Pajki iztrebljajo muhe se sveta, in muhe so pa nevarne — — posebno v človeških, in tako menda tudi v naših glavah. Kaj bi bilo, ko bi se tudi v naših glavah zaredil roj nagajivih muh, ki bi se preširno razprostrl po naše zemlji! Učitelji muhasti!! — — Veste pa, da lačen, sestradan konj ni nikdar muhast, rejen pa le prerad. Zato pa menda so oni pajki, ki nam kruha le pičlo dele, prav koristni pajki, ker nam tako posredno uničujejo muhe v naših glavah. Ko bi oni le povsod z jednako mero delili!

Da imamo prepičlo hrano, to občutimo tem bolj, ker imamo liki pajkom prav izborna grizala in prebavila, ki zahtevajo tečne, krepke hrane in ne samega — — — krompirja.

Pajki predejo umetno, da najumetnejšo mrežo, kar je mrež na svetu, in teh ni malo! Vse je pripravljeno, da nam zaprede ravna pota, in ako nam naši bližnji tega ne store, zamotavamo si tek življenja sami, da se izpodtikamo pri vsacem koraku.

Na mehkem, krogličastem, golem ali obrastenem zadku ima pajek 4—6 bradavic, na vsakej bradavici pa 100—200 luknjic, iz katerih se snuje ravno toliko pretencij nitij, ki se po potrebi strnejo v jedno samo nit. S to pa prepreza pajek vse steze in vsak kotiček.

Kdo ne ve, kaj obseza pojem: nadzornik in pajčevina! Komu se ne ježe lasje, koga ne spreletava zona in ga ne stresa mraz po vseh udih notri v kost in mozeg, ko sliši oni dve besedi v zvezi! Vi jedini ste vzvišeni, mestni gg. tovariši! — za vas skrbi materinsko mestni šolski svet, a mi deželani pa že vemo, kaj se pravi, ko visi pri inspiciranji pajčevina se srede stropa tako hudobno nadzorniku ravno pred nos, da zadruga trepet — ne nadzorniku — ampak tebi besedo v grlu, pa si ne veš pomagati! Dovolj te muke! — —

Pajki snovači (Tetragnatha) snujejo one milijone pretencij nitij, ki se v poznem jesenskem solnci bleste tako srebrno belo črez polje in travnik, kot čestitej starki njeni osiveli lasje. Trivijalen je izraz „babje leto“ — — jaz bi dejal „starih mamie leto.“

In s temi srebrnimi nitimi pa potuje črez loge in vrte, potoke in reke tudi neštevilno pajkov, katere goni veselje, veda in izomika po daljnem svetu. Tudi v našem stanu je že pajkov, ki si žele, da pohite preko širnih dežel, da se jim vrste pred očmi lične vasi in krasna mesta, pa jim primanjkuje preje in vetra! Bode li Bog uslišal njihovo pobožno željo ter jim poslal mehkega prediva in krepke

burje, dvomim! Želim jim pa obojega prav iz srca, da polete celo v deveto deželo!

Matija ali suha južina (*Phalangium opilio*) pa ne prede; pravijo, da zato ne, ker dela prelaz med ščipalci in pravimi pajki. „Pa kako bode revež prèl,“ ker vedno „suho“ južina! — — Da, da, tacih „matij“ nas je mnogo. Vsaj ne rečem, da bi morali imeti primake v izobilji, a treba ga je nam včasih vendar le kozarček, če hočete, da Vam kaj napredemo.

Čemur sem se čudil pri pajku, je to, da še dandanes prede brez stroja, ko le-teh vse giblje in mrgoli po svetu. Še celo mi imamo bralne in računske stroje. Kaj ko bi država necega dne razpisala nagrado za iznajdbo stroja, ki bi hipoma preustrojil šolske mladeži glavo in srce — — in to brez vednih vzdihov po boljšeji plači. Hipoma bi tudi prenehale jeremijade o ogromnih šolskih stroških in prišel bi tudi izrek „quem dii odere“ — — ob svojo veljavo, ne bilo bi trpinov učiteljev. Vsem bi bilo pomagano. Stroj „za likanje ljudstev“ — tako bi ga imenoval, — zaječal bi le tu in tam ter zaškripal, ko bi valjal med svojimi zobmi kakega posebnega trdoglavca — — pa kedo bi se menil zanj, mrtvo stvar, ko se še za nas malo kedo briga, še celo blagoglasno društvo proti trpinčenju živalij ne!

Pajek je osmeronog. Bog že ve, čemu jih mu je dal, samo umeti ne morem, kako da je obdaril učitelja samo z dvema. Te mu pač ne zadostujeta, kadar revež teka od Poncija do Pilata, da si pribori, ako ne boljše, vsaj njemu bolj ugajajočo službico. To so zanj malo častna pota, ko ga večjidel odpravljajo z več kot dvomljivimi upi! To mu teži srce in dušo, to mu upogiblje glavo, da mu je videti priraslo oprsju njegovemu, kakor pajku.

Očij imajo pajki osmero; te jim menda zadostujejo, ker ni videti, da bi si natikali še očala. Učitelj bi očij pač tudi potreboval: jeden par spredaj, jeden zadaj in še na desnej in levej po jeden par!

No — pajki dihalo s pljučami kakor mi in imajo baje prav trdna, dvema kožnatima vrečicama podobna pljuča. Posebnega je pri tem le to, da jih imajo v zadku in ne v prsih!

Vseh vrst pajkovih je nekaj tisoč. Preobrazbe oni ne poznajo, razun prav posamičnih slučajev, pač pa se nekatekrti leve. Ko bi pač tudi mi včasih slekli svojo staro dremotno suknjo, pa bi oblekli novo delavno. Kri bi nam hitreje krožila in zadovoljnost bi se vračala v naša prsa!

Ljubimsko življenje pajkovo pa ni ravno preveč mikavno: „dulcinea“ pajčulja vrača čestokrat svojemu „don quixotu“ njegovo ljubav s tem, da ga — — — pohrusta v pravem pomenu besede! Torej ni čuda, da vse pajčulje za toliko presežajo v obsegu pajke. Da biva taka krutost v tako malej stvari!

Jedno lepo lastnost, jeden blag čut pa le ima pajek, čut materski. Skrbno zavije drobna jajčeca v pajčevinat mešiček, katerega seboj nosi, ali pa ga skrije v varen kraj in se nikdar daleč od njega ne loči. Svoj zarod čuva skrbno do tedaj, da se mladi pajčeci razidejo „s trebuhom za kruhom“, kar se navadno v kakih desetih dneh, takoj po prvej levitvi zgodi. In mladega zaroda je mnogo, mnogo — — — skoraj toliko kakor pri marsikaterem učitelji! Oj — — — pri tem tudi mnogokrat vse mrgoli in se gnete med nogami, vse vpije in kriči po zibelih in klopeh! Da, da — — učitelja je v tem Gospod Bog obilo nagradil!

No, resnici na ljubo moram le dostaviti, da navadno odredi pajek okoli 100 pajčecov, a pri učitelju je povprečno število naraščaja 8 — reci: osem — — — tudi nekaj, ne li?!

Takim učiteljem — očetom pa bi res trebalo, da bi jim pajek križavec (Epeira diadema) na kvaterne srede noč priredel petero pravih števil, ki bi prihodnje nedelje jutro vse rudeče oznanjale strmečemu svetu, da je učitelj zadel še več kot terno! Pa kaj, pajka, najbrže bi bile vse preklicane, in učitelj bi se mogel le še veseliti, kako lepo je vse zadel! Pa vendar poskusite tovariši, morda bodo vsaj tri prave! — Ako pajek ne priprede takoj vseh treh, ne opujate — — morda je še mladič! Vadite, dresirajte, stradajte ga — — ni pajka, da bi se ne udal! In ko zadenete terno, ko preštete denar, in vam obraz ne more zlesti v navadne čmerikave gube, tedaj pa se spomnite s prav dobro remuneracijo vašega tovariša, da si kupi zlatega pajka — — — — — če bode slučajno s kruhom založen!

Ako omenim še, da je pajek izkušen meterolog, povedal sem vse, kar bi vas utegnilo zanimati. Stavljam k sklepu jedino še predlog, da napravimo tudi mi meteorologično opazovališče, kjer bi redili nekaj pajkov ter jih skrbno opazovali, da izvemo: Kedar učitelju vremena bodo se zjasnila?

Črnagoj.

Književnost.

Cerkvena glasba. Missa in honorem sancti Francisci Seraphici za sopran, alt tenor in bas vglasbil Anton Foerster opus 56. Partitura in 4 glasi veljajo 1 gid. 60 kr, a. v. Posamezni glasovi se tudi dobe po 15 kr; to je vse pri skladatelju. Pregledal in preigrals sem to mašo. Ker sem se overil, da je strokovnjaška ocena, katero je „Slovenec“ v št. 187 priobčil, po vsem pravična in dosledna, zdi se mi potrebno, da tudi jaz to izborna skladbo najtopleje priporočam, ker se popolnoma strinjam s „Slovenčev“ oceno.

Lavoslav Belar.

„Robinzon“. Povest za slovensko mladino. Sestavljena po najboljših izdajah. V Ljubljani, 1895. Založil J. Giontini. Tisk R. Miličeve tiskarne. Strani 110. Elegantno vezan izvod 50 kr., po pošti 55 kr. Vsakdo se z veseljem spominja, s kako slastjo je v mladih letih čital prelepo povest o Robinzonu in njegovem tovarišu Petku. Ta povest spada mej